

Вера італьянскіх вальдэнсаў на прыкладзе групы Бернарда Прыма

Аляксандра Валодзіна

Калі Пётр Вальдо выходзіў на вуліцы з пропаведдзю слова Божага, ён не мог сабе нават уявіць ніякага супраціўлення Рымскай царкве і нават ездзіў да Папы Рымскага прасіць дазволу на пропаведзь. Але ўжо пры яго жыцці адбываецца так званая “схізма” 1205 года, падчас якой ім былі выключаны з групы ўсе тыя, хто не прытрымліваўся каталіцкай дактрыны. Менавіта гэтыя людзі ў далейшым і склалі аснову “ламбардцаў” – адной з італьянскіх групаў вальдэнсаў, значна больш радыкальнай, чым “французскія” паслядоўнікі Вальдо. Але ў Італіі існавала прыкладна ў той час і другая група вальдэнсаў, вядомая як “група Бернарда Прыма”, або “бедныя ізноў далучаныя”.

Першую назву яны атрымалі ад свайго кіраўніка Бернарда Прыма, другую ж ім даў Пётр з Вероны, або Пётр Пакутнік, які ў сваім творы *Summa contra patarenos*, напісаным каля 1235 года, кажа: “Наконт гэтых Бедных з Ліёна (звычайная тагачасная назва для вальдэнсаў), ці то ўльтрамантанаў, ці то ламбардцаў, некаторыя аднойчы разам з Бернардам Прымам схіліліся да каталіцкай веры і таму сталі называцца Бедныя ізноў далучаныя” [Цыт. па: 9, 261].

Акрамя гэтай крыніцы, позняй у адносінах да групы Бернарда, ёсць і дзве другія, сучасныя ёй, якія дазваляюць нам найбольш поўна раскрыць гэтую тэму. Гаворка ідзе пра ўрываек з Урспергскай хронікі Бернарда і Конрада, напісаны ля 1226 года, у якой летапісец апавядае пад 1212 годам, што сваімі вачыма бачыў Бернарда ў Рыме: “Я бачыў у той час некаторых з іх, якія былі названы перад Апостальскім прастолам Беднымі з Ліёна, з нейкім іхнім лідарам, я мяркую Бернардам: і яны імкнуліся, каб іх секта была ўхвалена і прывілеявана Апостальскім прастолам” [8, 386]. Далей аўтар расказвае пра адмову Папы, прыводзячы ў якасці яе прычыны скандальныя чуткі пра вальдэнсаў, пра што будзе ісці гаворка далей.

І апошняй, але бадай што самай важнай крыніцай з’яўляюцца тры булы Папы Рымскага Інакенція III ад 1210 і 1212 гг., у якіх таксама апавядаецца пра зварот паслядоўнікаў Бернарда, прыводзіцца іх *Confessio* і *Propositum Vitae*, даюцца ўказанні мясцовым царкоўным іерархам усяк апекавацца над вышэйадзначанымі вальдэнсамі: “дапамагайце ім у імя Божае міласэрна” [10].

Такім чынам, пачатак можна ўявіць прыкладна наступным чынам: група вальдэнсаў, верагодна з Крэмоны (бо адзін з лістоў адрасаваны непасрэдна біскупам гэтага горада), у нейкі момант усведамляе ўсю згубнасць сваіх паводзінаў і спрабуе звярнуцца да святога прастола з просьбай выбачыць ім іх ранейшыя памылкі і апраўдацца ад наветаў, і таксама спрабуе аформіць сваё прававое становішча ў якасці новага ордэна. У Рым былі накіраваны дэлегаты Бернард Прым і Вілельм Арналд, на той момант ужо знаныя прапаведнікі [4, 24; 9, 260], якія прыбылі туды ў 1210 і заставаліся да 1212 года, калі іх там і ўбачыў Конрад з Урсперга [11, 63]. Але калі іх просьбы аб паўторным далучэнні да царквы і былі задаволеныя, то вось у стварэнні новага ордэна было адмоўлена, перавага была аддадзена іншаму ордэну – ордэну францысканцаў, вельмі падобнаму да абодвух вальдэнскіх і сацыяльнаму складу, і па ўставах, і па асобе кіраўніка [5, 27], і па першапачатковаму стаўленню да іх з боку грамадства (нагадаю, што францысканцы доўгі час выклікалі падазрэнне ў ерасі з-за сваёй пропаведзі і жабрацтва [7, 112]), а потым і ўвогуле раскалоліся на канвентуалаў і спірытуалаў, вызнаных ерэтыкамі. Але ў гістарыяграфіі існуе і меркаванне, што “бедныя ізноў далучаныя” Бернарда Прыма зліліся з “беднымі католікамі” Дуранда дэ Оскі [3, 52; 2, 112].

Далейшы след гэтай групы вальдэнсаў губляецца ў цемры стагоддзяў, некаторыя аўтары нават робяць выснову пра тое, што гэта быў

ордэн аднаго пакалення, а моладзі ішла да францысканцаў або, па сведчанню вышэйназванага Пятра Пакутніка, да дамініканцаў [6, 57].

Як ужо было адзначана раней, у лістах Папы змешчана веравызнанне вальдэнсаў, але ж яно ўяўляе сабой выказванне групы, якая жадае быць прынятай у лона каталіцкай царквы, таму з'яўляецца хутчэй крыніцай па духоўным жыцці вальдэнсаў-каталікоў, чым вальдэнсаў-ератыкоў. У дадзеным артыкуле хацелася б звярнуць увагу на іх “ерэтычную” частку. Гэтае пытанне дазваляюць раскрыць дзве крыніцы з вышэйпералічаных: урывак з Урспергскай хронікі, дзе гэта падаецца ў якасці прычын, з якіх Папа адмовіў вальдэнсам у зацвярджэнні ордэна, і ліст № ХСІV Інакенція III, дзе прыводзяцца апраўданні і пакаянні саміх вальдэнсаў. Пасля аналізу гэтых крыніц можна атрымаць наступныя палажэнні:

i. Вальдэнсы самастойна здзяйснялі еўхарыстыю, не прыбягаючы да дапамогі рымскіх святароў. Праўда, тут жа ў лісце ўтрымліваецца і тлумачэнне гэтых дзеянняў: “па прычыне старання веры і павагі ды з прычыны ўдумлівых развагаў, каб не закасцянелі простыя верныя, што заставаліся між ератыкоў і не прымалі таінства еўхарыстыі”. Асабліва хацелася б спыніцца на фразе “між ератыкоў”. З іншых прац вальдэнсаў, а асабліва са Сповядзі веры самога Вальдо ад 1180 г. можна зразумець, што гаворка ідзе пра катараў. З гэтага, а таксама з таго, што асноўны акцэнт у вальдэнскіх творах ставіцца на барацьбу супраць ератыкоў, можна зрабіць выснову, што і сам рух узнік як адказ на неверагоднае распаўсюджанне катарызму. Але, безумоўна, гэтая гіпотэза патрабуе больш грунтоўнага даследавання.

ii. Пропаведзь без дазволу прэлатаў. Той самы тэзіс, з чаго пачалося разыходжанне між Вальдо і Рымскай царквой. З аднаго боку, можна зразумець святароў, якія не давяралі такую адказную справу неадукаваным міранам, але ж ці можна спыніць сапраўднага верніка, якому сам Бог загадаў ісці шляхам Апосталаў? Ці не лепш проста скіраваць яго актыўнасць у патрэбны кірунак?

iii. Непрызнанне клятвы. Тэзіс, запазычаны з Нагорнай пропаведзі Хрыста (Мф 6:33-37), але, на жаль, не сумяшчальны з грамадскім жыццём таго часу.

iv. Адмаўленне права свецкай улады на кровапраліццё. Таксама цалкам лагічны тэзіс,

які прама вынікае з найстаражытнейшага заповіту “Не забі”. Цікава адзначыць, што апошнія два палажэнні датычацца таксама і альбігойцаў, з якімі змагаліся самі вальдэнсы.

v. Адмаўленне падпарадкавання “бязбожнаму” чалавеку.

vi. Данатызм.

vii. Адмаўленне святасці Рымскай царквы. Можна параўнаць з сведчаннем пра іх і ўмільтаў Конрада з Урсперга: “у іх прыватных размовах, якія яны звычайна маюць у таемных месцах, яны зняважліва гавораць аб Царкве Божай і аб святарстве”.

viii. Дазвол прапаведаваць жанчынам.

ix. Непрызнанне індульгенцый.

x. Магчымасць выратавання па-за царквой, толькі праз набожнае жыццё. Варта звярнуць увагу, што апошнія два тэзісы цалкам сугучныя першым пратэстанцкім вучэнням.

xi. Сужыццё з жанчынамі. Гэтую цьмяную фармуліроўку тлумачыць Урспегскі храніст: “мужчыны і жанчыны адпраўляліся ў падарожжа разам, і звычайна жылі ў адным доме, і (як было сказана) часам ляжалі ў адным ложку”. Ён жа апісвае і некаторыя іншыя адрозныя рысы іх групы, а менавіта:

xii. “Яны жывуць Апостальскім жыццём, не прагнуць валодаць ніякай маёмасцю ці якім-небудзь пэўным месцам жыхарства”. Даволі станоўчая характарыстыка, але з тэксту не зразумела, ці то яны самі так пра сябе гавораць, ці гэта ўласная думка храніста.

xiii. “Яны абразалі верхнюю частку іхняга абутку, і хадзілі тыпу босымі. Больш таго, хоць яны *насілі нешта накшталт клубука*, быццам бы яны належылі да якога-небудзь манаскага ордэна, яны *не падстрыгалі свае валасы ў процілегласць міранам*”. Па сведчанню аўтара, апошнія тры палажэнні яны запазычалі ад Апосталаў, але ніякіх спасылак на Новы Завет пададзена не было.

Такім чынам можна зазначыць, што былыя разыходжанні “бедных ізноў далучаных” з каталіцкай царквой насілі хутчэй не дагматычны, а арганізацыйны характар і мелі пад сабою наступныя **вытокі**:

1. Неабходнасць супрацьстаяць катарам (пункты i, ii, viii, xi).

2. Літаральнае разуменне і выкананне Евангельскіх заветаў (iii, iv, v, vi, ix, xii, xiii).

3. Непрыманне тых парадкаў у ката-

ліцкай царкве, якія не знаходзяць пацверджанняў у Бібліі (vii, x).

А паколькі разыходжанні не закраналі асноўных момантаў веры, яны былі лёгка пераадолены, і частка вальдэнсаў вярнулася ў лона Рымскай царквы.

Апошняе, што варта падкрэсліць, гэта тое, што, безумоўна, не ўсе вальдэнсы, якія “распаўсюдзіліся па гарадах і вёсках”, пайшлі насуперак

Апошняе, што варта падкрэсліць, гэта тое, што, безумоўна, не ўсе вальдэнсы, якія “распаўсюдзіліся па гарадах і вёсках”, пайшлі насуперак сваім прынцыпам, некаторыя далучыліся да “бедных ламбардцаў”, а к канцу XIII стагоддзя, ва ўмовах росквіту інквізіцыі, ужо ўвогуле будзе праходзіць рэзкая мяжа паміж каталікамі і ерэтыкамі, у той час як унутраныя межы ў вальдэнскім руху канчаткова знікнуць.

Крыніцы і літаратура:

- 1) Біблія. Кнігі Святога Пісанья Старога і Новага Запавету. Кананічныя ў беларускім перакладзе. 3Electronic resource. – 19.02.2008. – Mode of access: <http://knihi.com/biblija/>.
- 2) Карсавин, Л. Очерки средневековой религиозности / Л. Карсавин // История ересей: [сб.] / сост. А. Лактионов. – М.: АСТ, 2007. – С. 9-266.
- 3) Рипарелли, Э. Христианские ереси: вчера и сегодня / Э. Рипарелли. – Москва: Ниола-Пресс, 2008. – 128 с.
- 4) Audisio, G. The Waldensian dissent: persecution and survival, c. 1170-c. 1570 / G. Audisio. – Cambridge University Press, 1999. – 234 p.
- 5) Audisio, G. Waldenser: die Geschichte einer religiösen Bewegung / G. Audisio. – München: Beck, 1996. – 281 s.
- 6) Cameron, E. Waldenses: Rejections of Holy Church in Medieval Europe / E. Cameron. – Blackwell Publishing, 2001. – 336 p.
- 7) Erbstößer, M. Ketzler im Mittelalter / M. Erbstößer. – Leipzig: Ed. Leipzig, 1984. – 235 s.
- 8) Burchardi et Cuonradi Urspergensium Chronicon / ediderunt Otto Abel B. M. et Ludewicus Weiland // Monumenta Germaniae Historica. – SS. – Band XXIII. – S. 333–390..
- 9) Papini, C. Valdo di Lione e i poveri nello spirito: il primo secolo del movimento valdese / C. Papini. – Torino: Claudiana, 2002. – 549 p.
- 10) Patrologiae Cursus Completus. Series secunda. – 221 vol. – 1844-1854. – Vol. 216. – 1855. – 1311 col.
- 11) Wickham, H.D. An Historical Sketch of the Italian Vaudois / H.D. Wickham. – London: Seely, 1848. – 232 s.

